

ПРОПАГАНДИСТЕРГЕ ДУЗАЛАМЧЫ

„Көдээ ажил-агыйны коллективизастар дээш демиселге большевиктернин партиязы“ деп темага кичээлдерни болгумге чорудары

«Көдээ ажил-агыйны коллективизастар дээш демиселге большевиктернин партиязы» деп теманы болгумге өөренири «ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзунуң» Х эгезиниң талазы-биле сөөлүгү кичээлге эгелээр. Бо теманы өөренири эрттеринге 8 шакты берип турар. Бо кичээлге пропагандастың «ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзунуң» XI эгезиниң допчу характеристиказын чугаалап бээр чугула болгаш ооң бир дугаар бөлүүн тайылбырлап бээр.

1930—1931 чылдарны хаара түдүп турар бо эгеге социализмниң бүгү фронтунга нити шавар-халдаашкынын организаастар талазы-биле социализмниң суурунга үндөзүлөш бүгү улус ажил-агыйның чаартыры дээш демиселге, бир дугаар беш чылдык планын күөсөдир дээш демиселге ажилчын ангыны болгаш тараачынарның ажилчы чон массаларын мобилизаастар талазы-биле большевик партиянын чорудуп турган улуг ажил-чорудуугазын чырыдып турар. Эрге-чагырганы чаалап алганының сөөлүндө пролетар революциянын эне берге төөгүлүг сорулгазы болур хуу өчүтүдүг үрүмк тараачын ажил-агыйдарың колхозтарның оруунче, социализмниң оруунче шилчидер сорулганы ол үеде большевик партия эш Сталинниң удуртуугазы-биле шийтирилээн. Эне-хой саныг молчүкчү аңгы болуп турган кулактарны узуткааны, тараачынарның нот массаларын колхозтарның оруунче шилчидер, — бо бүгү болза, капитализмниң чуртта сөөлүгү дөңдөрүлүп узуткаарына көдээ ажил-агыйга социализмниң тилелгелерин доозарына, көдөзгө совет эрге-чагырганы шүүт быжыгарына чедирген.

«ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзунуң» он бир дугаар эгези болза, Ленин — Сталинниң партиязының диди, революсучу болгаш ханы мерген политиканың ачызы-биле ажилчын аңгы, колхозчулар болгаш бистин чуртувустуң бүгү ажилчы чоннары бир дугаар беш чылды хуусаа бетиңде күөсөдирин канчал чедип алган деп чүвени көргүзүп турар. Ооң түңнелинде ССРЭ-ге социалист экономиканың тедир дивес фундаментини — бир дугаар эргениң социалист индустрияны болгаш механизастың колхозтарның көдээ ажил-агый тургустунган, ажил чок чорук узуткаанын, кижини кижини молчүрү чорукту узуткаан, бистин чуртувустуң ажилчы чонунун материалдык болгаш культурулук байдалың үзүнтөл чок экижиринге чогуур байдалар тургустунган. Чагыс чуртка социализмни тургузуп болур дугайында Ленинниң-Сталинниң өөредиг тилээни. Эш Сталинга удуртуган большевик партия чуртуу индустриализаастар болгаш көдээ ажил-агыйны коллективизаастар политиканың тилелгелерин, ССРЭ-ге социализмниң тилелгелерин чедип алдында аңгының дайыннарына удур чорудуп турган кайды-дошун демиселге, улустуң хортан дайыннары болгаш Төрөн чурттуң өскеркичлери, даштыкы разведкаларның айбычызы болур троцкисттерге зиньөөчилерге болгаш бухаринчилерга удур чорудуп турган демиселге чедип алган.

Дыңкычылары теманы өөренириге чедирбишаа, пропагандастың «ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзунуң» XI эгезиниң бир дугаар бөлүүнүң талазы-биле тайылбырны чорудар.

«ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзунуң» партияның XVI болгаш XVII сьездиринге эш Сталинниң кылган илеткелинге үндөзүлөш, пропагандастың бодучу чугаазына үлетүрдө болгаш көдээ ажил-агыйда социалист тудушкунуң чыгылыш чок көдүрүлүшүнү Совет Эвилелинге болуп турда капиталист чурттарда 1929 чылдың төңчүзүнде желден болуңуң үргөдөкчи күжүнүң талазы-биле алырга, кажан-даа болуп көрбөзү эконом кризисниң дугайында айткы эргежок чугула. Капитализмниң нити кризисниң суурунга калбарып турган бо кризисниң ханы, характерин болгаш онза чүүлүн көргүзүп турар бар медьелерин көргүзүшкөн, капитализмниң үезинде аяксыз бүдүрүп үндүрер чоруткан болур эконом кризистериниң үе-үеде катаптал турар чылдаганын тайылбырлап бээр чугула.

Эш Сталинниң айтыл турары болза: «Ажыр бүдүрүп үндүрер чоруктуң эконом кризистериниң үндөзүн, оларның болу бээр чылдаганын капиталист ажил-агыйның системаның бодунда турар. Кризисниң үндөзүн бүдүрүлгениң нити характер биле бүдүрүлгениң түңнелдерин капиталист хебир-биле шийгөдөш ап турарының арасында болуп турар үрүлдүлдерде турар» (Чогаалдар т. 12, арын 242). Оон-биле кады, ВКП(б) төөгүзүнүң талазы-биле көсүк херекселдиң альбомундан «Капиталист чурттарда эконом кризис» деп таблицаң ажилтал болур. Пропагандастың чугаазына даразындагы чылдарда, ылаңгыда, делегейиң ийи дугаар дайынын сөөлүндөгү чылдарда оон улум артык күштүү-биле илередиң турар ажил-агыйның социалист системаның капиталист системеден артык күчүлүгүн дугайында таргай бар медье сан-түңнөр-биле көргүзери эргежок чугула.

Буржуазия болза, 1929—1933 чылдарың кризисинден уштуңуп үер жини үрүлдүрчүн аягыны базарыңда, чаа-дайыны өскүдүп үндүрерин-

ден дилеп турган деп чүвени демдегелештишкен, дайын сөөлүндөгү үеде капиталист система улум харыксырап кошкааш, чаа эконом кризисниң айылың мурнунга таварышаа империалист ажилчын шимчээшкениң кады-дошкуну-биле базарын орадакып, чаа-дайының белеткелин чорудуп турарын, ылаңгы АНШ-тың болгаш Англияның империалистерниң дайызырап политиказында болгаш үлгүдөй турар кем-херектеринде ол чорук онза көсүкү-биле илереп турарын айтыр херек.

Ужун чылдарың эгезинде япон империализмниң агрессивлиг чорукунун уржуу-биле Ыракы Чөөн-чүккө, база Германия фашистерниң эрге-чагыргата киргени-биле Европага тургустунган дайының ийи одагаларың дугайын чугаалавышаа, пропагандастың болза, дайын кысыкчыларын сойгалап, тайбыңчы херөөн болгаш улустарың айылы чок турар чоруну шыңчы камгалап турган Совет Эвилелиниң бүгү делегейге тайбың дээш чорудуп турган демиселин көргүзөр ужурул. ВКП(б)-ниң XVII сьездизинге кылган илеткелинге эш Сталинниң чугаалааны болза: «Бистин даштыкы политикамың билдиргир. Ол болза, тайбыңчы камгалаарың болгаш бүгү чурттар-биле садмыңды харыт-зааларың күштөлдирериниң политиказы-дыр. ССРЭ кымга-даа кыжаныр хамаан чок—харын оон дураккы кымга-даа болза, халдарын бодавайн турар. Бистин дээш туржук турар болгаш тайбыңчы херөөн камгалап турар бис» («Ленинниң айтырлары», арын 438, 11-ги үндүргени). Совет Эвилели болза, тайбыңга ынакшылдыг Ленинниң-Сталинниң даштыкы политиканы чыгылыш чокка чорудуп келген болгаш чорудуп турар.

Пропагандастың чугаазының түңнелинге бүгү делегейиң агрессивлиг Барын-чүккө болгаш Чөөн-чүккө тургустунган одагаларын узуткап чок кылганы болгаш бүгү делегейиң кырынга тайбыңчы эргежок чугула чүүдөрин чаалап алырына ачы-хавыялыг болган совет улустуң Ада-чурттуң Улуг дайына тилеп алган тилелдериниң бүгү төөгүлүг ужуру-дузасын, база делегейиң чаа-дайының америк-аңгы кысыкчыларына удур демиселге тайбың талдачыларының сыры катыштырдыгазына Совет Эвилелиниң канчаар-даа аажок улуг ролон демдегелери эргежок чугула.

Кичээлин дооскаш, пропагандастың болза, өөренип турар эгезиң бир дугаар бөлүүн номчуур болгаш консектелеп алыр дугайында онаалганы дыңкычыларга бээр, а ынаарга элден белеткелдиң дыңкычыларга ВКП(б)-ниң XVI сьездизинге эш Сталинниң илеткелинге бир дугаар бөлүүн (Чогаалдар, т. 12), база ВКП(б)-ниң XVII сьездизинге эш Сталинниң кылган илеткелинге бир дугаар бөлүүн («Ленинниң айтырлары», 11-ги үндүргени) номчурун сүмөлээр.

Даразындагы кичээлди «ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзунуң» XI эгезиниң бир дугаар бөлүүнүн материалдарың дугайында беседа-биле эгелээр. Беседага мындай айтырларың тургузырын сүмөлөп турар: 1) 1929—1933 чылдарда бүгү делегейиң эконом кризис болгаш капиталист системаның чүрүлдөзүнүн чидгелгени; 2) Ажил-агыйның социалист системаның капиталист системеден артык күчүзү; 3) Дайының ийи одагаларың тургустунганы, ССРЭ-ниң бүгү делегей кырынга тайбың дээш демисели.

Беседазың сөөлүндө пропагандастың болза, өөренип турар эгезиң ийи дугаар бөлүүнүң талазы-биле тайылбыры чорудар.

Тараачындардан колхозтарга массалазы-биле киргениң белеткелген дугайында бөлүктүү материалдарың айтп тургаш, пропагандастың болза, калбак коллективизацияга шилчиле дэрге тараачынарның кол массаларындан колхозтарга анаа тайбың-биле кирип турганын чүрүмү-биле эвес, харын тараачынарның кулактарга удур массалыг демиселини чүрүмү-биле эртип турган деп чүвени, калбак коллективизация болза, кулактары аңгы кылдыр узуткаары болуп турган дээрзин демдегелер ужурул.

Ооң соонда «ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзунуң», эш Сталинниң «ССРЭ-ге артар политиканың айтырларына», «Кулактары аңгы кылдыр узуткаарының айтырларына», «Чедикшиңнерден баш дескинишкени», «Эштер колхозчуларга хары» деп ажилдарыңа болгаш «Носиф Виссариевич Сталин. Допчу биография» деп дептерни IX бөлүүнүн материалдарына даягаш, пропагандастың болза, калбак коллективизацияга үндөзүлөш, кулакты аңгы кылдыр узуткаарың ужуру-указын, көдөзгө капиталист идегеттерин кызып, кызыгаарлаар политикадан оон үндөзүн ылгалын тайылбырлаар ужурул. Совет эрге-чагыргадан ортумкар-биле эвилдеденип, ядыларга даянып алгаш, кулактары аңгы кылдыр узуткаарын боттандырган чорук болза, партия болгаш казактың эртип келген үезиниң иштинде чорудуп турган бүгү ажилдары-биле белеткелген партияның политиказыңа кадыр эргилде болганын көргүзөр.

Пролетариаттан эрге-чагырганы чаа-

лап алганының сөөлүндө көдөзүң социалист чаартылганы болза, социалист революцияның эне берге сорулгазы ол болур деп Ленин өөреткен. Ол сорулганы шийтирилээр чорукту болгаш органы айтышаан, Ленин гениалдыг кооператив планын чогааткан. Чер ажилыңа үрүмк тараачын ажил-агыйлардан улуг артедлий, коллективг ажил-агыйга шилчилгениң эргежок чугулазын дугайында Ленинниң айтышкынарны даянышаан, эш Сталин көдээ ажил-агыйны коллективизаастар теорияны ажилдап кылган болгаш оны амыдырал практик кырынга боттандырган. Эш Сталин болза, көдөзгө социалист ажил-агыйның колхоз формазының дугайында айткырың бүгү талазы-биле ажилдап кылган; колхоз тургузуңуң амгы үеде чугула болгаш кол эвенузу болза, көдээ ажил-агый артели болур деп чүвени көргүскөн, калбак коллективизацияга үндөзүлөш, кулактары кызып, кызыгаарлаар политикадан кулактары узуткаар политикага шилчилгени үндөзүлөш; көдээ ажил-агыйның социалист чаартылганы херөөн, база социалист күрүңнениң талазындан көдээ ажил-агыйга болгаш тараачынарга дузалачыны көргүзөрүң кол дайырап пунктлары болуп турган МТС-тиң ужуру-дузасын тодораткан.

Пропагандастың чугаазына «ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзунуң» калбак коллективизацияны чоруткан чорук, кулактары аңгы кылдыр узуткаан чорук бодунуң түңнелиң талазы-биле 1917 чылдың октябрьде революстү эргилде-биле дедикшип турар канчаар-даа аажок ханы революсучу эргилде, виитиледиң эрги шынар байдалыңдан чаа шынар байдалче шурашкын болган дээр дугайында чүүлүн тайылбырлаар херек. Ол революцияның онзагы чүүлүн көргүзөр болгаш ооң шийтирилгени социалист тургузушкунуң үндөзүн айтырларың айтпур.

Оон ынай пропагандастың болза, көдөзгө колхоз тургузуңуң тилелгезинче болгаш кулактары аңгы кылдыр узуткаарыңча улаңдырган партияның чаа политиказын быжыгалаан ВКП(б) ТК «Коллективизацияны темизашкын болгаш колхоз тургузушкунуңа күрүңде дузалар хемчеглер дугайында» 1930 чылдың январь 5-те үндүргөн төөгүлүг доктаалың кол чүүдөрин болгаш ужуру-дузасын тайылбырлаар ужурул. «Көдөзгө партияның чаа политиказын амыдырал кырынга боттандырган херекти көчүт кылдыгыр, боттандырган» («ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзу», арын 293).

Чер-черин чамдык организациялардан кылган партияны политиканың хамдышкынына уду партияның чоруткан демисели, аңгы дайызынын, кулактарың чөгилдиги шуут хеделишкениң уду партияны чорудуп турган демиселин чырытышаан, пропагандастың болза, эш И. В. Сталинниң «Чедикшиңнерден баш дескинишкени», «Эштер колхозчуларга хары» деп ажилдарың көдээ ажил-агыйны коллективизаастар политиканың тилелгезинге канчаар-даа аажок төөгүлүг ужуру-дузаны болганын көргүзери чугула.

Пропагандастың чугаазына чугула черин ВКП(б)-ниң XVI сьездизин шийтирилген болгаш ол сьездизин төөгүлүг ужуру-дузасын тайылбырлаары эжелээр турар ужурул. Сьездизин чыгыптан үезинде байдалды дугайын чугаалап тургаш, сьездизин чыгып турарының үезинде-ле капиталист идегеттерге шавар-халдаашкын бүгү шугунарны-биле шагда-ла калбарып турган деп чүвени демдегелээр херек. «Эрткен чылдардан XVI сьездизин мурнундагы үениң ылгалы болза, социализмниң бүгү фронтунга нити шавар-халдаашкынын үези, үлетүр талазы-биле, көдээ ажил-агый талазы-биле социализмни күштөлдирип чоруткан тудушкунуң үези болур.

Партияның XVI сьездизи болза социализмниң бүгү фронтунга дегеренгей шавар-халдаашкынын, кулактары аңгы кылдыр узуткаарың, база калбак коллективизацияны амыдырал кырынга чорударың сьездизи болган» (И. В. Сталин. Чогаалдар, т. 12 арын, 342).

Социализмниң бүгү фронтунга капиталист идегеттерге уду чоруткан дегеренгей шавар-халдаашкынын ужуру-указын болгаш сорулгалары тодогойлашышаан, ВКП(б)-ниң XVI сьездизинге кылган илеткелинге эш Сталинниң чугаалааны болза: «Бистин амгы үезиниң байдалында социализмниң шавар-халдаашкынын кол чүүлү болза, бистин үлетүрү-үстүң хөгжүлдөзүнүн темпизин күштөлдиргенде, совхозтарның болгаш колхозтарның хөгжүлдөзүнүн темпизин күштөлдиргенде, хоорай болгаш көдөзүң капиталист идегеттерин эконом талазы-биле кызып үндүргениң темпизин күштөлдөш, массалары социализмниң тудушкунуңун дескиндир мобилизаастаанда, массалары капитализмге уду мобилизаастаанда болур» (Чогаалдар, т. 12, арын 309—310).

Эш Сталин партияның XVI сьездизинге кылган илеткелинге чуртуу индустриализаастар болгаш көдээ ажил-агыйны коллективизаастар херекте чедикшиңнерин, ССРЭ-де улус ажил-агыйның өзүп турар көдүрүлүшкүнүн,

ажыл-агыйның социалист системаның капиталист системеден артык күчүлүн көргүскөн болгаш бистин чуртувустуң социализмниң үезинче шагда-ла кирипкенин шыял демдегелээ. Эш Сталин партияның мурнунга, бистин чуртувустуң ажилчы чоннарының мурнунга социалист тудушкунуң темпизин оон ынай күштөлдирер сорулгазы, капиталист чурттарың үлетүр бүдүрүлгениң денкеминин талазы-биле четкеш эртер сорулганы, беш чылды дөрт чылда боттандырган сорулганы салган. Партияның элчеглиг сорулгаларын шийтирилээрине «хамкытын мурнунда кол-ла негетиниң турар чүүл болза, капиталист идегеттерге бүгү фронтунга дегеренгей шавар-халдаашкынын үргүлдүзери болгаш оон эзининге чедирери болур» деп эш Сталин демдегелеп турган. (Чогаалдар, т. 12, арын 338).

Пропагандастың чугаазы «ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзунда» ВКП(б)-ниң XVI сьездизинге чедир ССРЭ-ниң көдээ ажил-агыйның хөгжүлдөзүндө чедип алдыгын канчаар-даа аажок улуг эргилдениң дугайында, колхозчу тараачынар совет эрге-чагырганың ылаңгыг болгаш быжыг даяныгы болу берген дээр дугайында материалдарың айткыры-биле доозар.

Чугаазын дооскаш, пропагандастың болза, өөренип турар эгезин ийи дугаар бөлүүн номчуур болгаш консектелеп алыр дугайында онаалганы дыңкычыларга бээр, ынаарга, элден белеткелдиң дыңкычыларга эш И. В. Сталинниң «Кулактары аңгы кылдыр узуткаар политиканың айтырларына», «Чедикшиңнерден баш дескинишкени», «Эштер колхозчуларга хары» деп ажилдарың номчурун сүмөлээр. (Чогаалдар, т. 12). «Иосиф Виссариевич Сталин. Допчу биография» деп дептерниң IX бөлүү-биле бүгү дыңкычыларың танышкан турары эргежок чугула.

«ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзунуң» XI бөлүүнүң талазы-биле ийи дугаар кичээлди беседа-биле эгелээр болгаш аңа мындай айтырларың тургузуп болур: 1) Калбак коллективизацияга үндөзүлөш, кулактары аңгы кылдыр узуткаарыңды большевикчи политиказы, база ооң төөгүлүг ужуру-дузасы; 2) Эш Сталинниң ажилдап кылганы көдээ ажил-агыйны коллективизаастар теорияны кол дүрүмдөрү; 3) Партияның XVI сьездизи—социализмниң бүгү фронтунга дегеренгей шавар-халдаашкынын сьездизи.

Бо айтырларың чогуумчалады-биле, чугаалашканының сөөлүндө, пропагандастың болза, өөренип турар эгезиң үш дугаар бөлүүнүң талазы-биле тайылбыры чорудар. Тайылбыры бо бөлүктө чырыдып айткан кол айтырларың талазы-биле чорудар.

Пропагандастың болза, «ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзунуң», улус ажил-агыйның бүгү адырларың амгы үениң чаа техниказыңа үндөзүлөш, чаартып сорулга ол үеде партиянын мурнунга тургустулуп келген дээр дугайында материалды тайылбырлаар ужурул. Үлетпүр ажилданчыларының 1931 чылдын февралында болган конференцияга чугаалаан чугаазына эш Сталинниң тодогойлап айтканы чаартылганы үеде техниканы шийтирилгени ролон тайылбырлаар херек. Эш Сталин ол чугаазына мындай лоуңуңарың илди үндүргөн: «Большевиктер техниканы шийгөдөш алып ужурул». «Реконструкцияны үезинде техника бүгү чүвени шийтирилээр».

Эш Сталинниң чугаазы болза, «ажыл-агыйларын — коммунистерин талазындан техниканы тоол көрбөс чорукту чок кылган, ажил-агыйларын — коммунистерин арнын техникаже көрүндүргөн, бо большевиктерниң боттарының куштери-биле техниканы шийгөдөш алып дөш демиселдин чаа үезин ажиткан болгаш оң-биле улус ажил-агыйның реконструкцияны дегеренгей илди херөөн чигеткен» («ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзу», арын 363).

Оон ынай социализмниң көдөзгө канчаар-даа аажок тилелгезин көргүзүп турган колхоз шимчээшкениң 1931 чылда чаа өзүлдөзүн дугайында саммедьелерин айтыр болгаш колхоз ажилында четтериниң чайладыр дээш, колхозтарың организаастар ажил-агый талазы-биле быжырдан дээш, өжөнөшкөк кулак, хоралачы идегеттерин колхозтары арыглап, аштап, оларны большевик болдуар дээш большевик партияны чорудуп турган демиселин көргүзөр херек. Аңаа холбаштыр 1933 чылдын январь 11-де ВКП(б) ТК-нын болгаш ТК-нын катышкан пленумунга эш Сталинниң «Көдөзгө ажил дугайында» деп чугаазының кол чүүлдерин болгаш ужуру-дузасын дыңкычыларга тайылбырлап бээр чугула. Эш Сталин бо чугаазында колхоз тургузуңуңа быжырдан талазы-биле ажилдап улуг программаны айткан болгаш «ажыл-агыйны колдан турар хевири болур коллектив ажил-агыйга шилчиле көдээ ажил-агый дугайында бистин сагыш-салымынмызды өзгөжөтпейн, харын көүдөздөш турар, көдээ ажил-агыйны көдүрөр херекке коммунистерниң удуртур ролон өзгөжөтпейн харын көүдөздөш турар» деп шыял демдегелээ. («Ленинниң айтырлары», арын 402, 11-ги үн-

дүргени). Эш Сталин болза, колхозтарың быжырдан талазы-биле ийи чылдын (1933 болгаш 1934) иштинде улуг ажилды кылган политикистерни МТС-терге болгаш совхозтарга тургузарын айткан.

Колхозтарың быжырдан дээш демиселге колхозчу массаларың иденкейлиг чорунуң көдүрүлүшкүңгө канчаар-даа аажок чугула ролду 1933 чылдын февраль 19-та колхозчу шалыкчыларың бир дугаар Бүгү-эвилел сьездизинге эш Сталинниң чугаалаан төөгүлүг чугаазы ойнаан болгаш ол чугаа колхозтарың дайычы практиктинг программасы болу берген. Пропагандастың сорулгазы болза, ол чугааның кол чүүлдерин айтыр болгаш эш Сталинниң колхозтарың большевикчи, а колхозчуларың бай-шылдыгы болдуар деп салган сорулгазың ужуру-дузасын көргүзөр.

Оон ынай, колхозтар болза, большевик партияның болгаш Совет күрүңнениң сорулга көргүзүп турган канчаар-даа аажок улуг дузалачының ачызы-биле 1934 чылдын төңчүзүндө-ле тилелтирбес быжык күш болу бергенин, коллективизацияны түңнелинде ажилчын аңгы биле тараачының эвилели улам быжыканын, база көдээ ажил-агыйның чедип алган канчаар-даа аажок көдүрүлүшкүнүн «ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзунуң» материалдарыңа үндөзүлөш көргүзөр херек.

Партияның иштинде колхоз тургузушкунун быжырдан дээш партияны чорудуп турган демиселиниң айтырларың өөренип турар эгезиң ол үезиниң иштинде пропагандастың чугаазына чырыдарда колхоз тургузушкунуң амгы үениң сорулгалары-биле холбаштыры чугула. Большевик партия, эш Сталин колхоз тургузушкунуң чечектелишкениң дугайында канчаар-даа аажок улуг сагыш-салымының тургузу салып келген болгаш салып турар деп чүвени демдегелери эргежок чугула, база партия болгаш казактын колхозтары организаастар ажил-агый талазы-биле быжырдан айткырың дугайында дайын сөөлүндөгү үеде үндүргөн шийтирилген демдегелээр.

Пропагандастың чугаазына улуг кичээлгени хуусаа мурнунда дөрт чыл үш ай иштинде күөскөн бир дугаар беш чылдык түңнелдерин чырыдарыңча салган турар ужурул. Ол түңнелдерин 1933 чылда ВКП(б) ТК-нын болгаш ТК-нын январь пленумунга эш Сталинниң илеткелинге нончут тодогой-биле түңнөп үндүртүнгөн. Большевик партияның болгаш совет эрге-чагырганың бир дугаар беш чылдык иштинде чедип алган түңнелдерин эш Сталинниң илеткелинге болгаш «ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзунуң» үндөзүлөш, пропагандастың чогуумчалады-биле тайылбырлап бээр эргежок чугула.

Оон ынай пропагандастың болза, эркен үениң иштинде партияның ажилын түнөп үндүргөн, ажил-агыйның болгаш культураның бүгү адырларың талазы-биле социализмни шийтирилгени чедикшиңнерин демдегелээ болгаш партияның чыгыне шугуму бүтү шугумуңарың талазы-биле тилелгени айткан ВКП(б)-ниң XVII сьездизиниң ажилын чырыдып айткырың кирер. Социалист хевири бүгү улус ажил-агыйның тергидеп турар күш болу берген. ССРЭ болза, улуг коллективтиг, механизастыңан көдээ ажил-агыйды индустриалык чурт болу берген. Партияның XVII сьездизи төөгүдө тилелгелерин сьездизи болуп кирген.

ВКП(б) ТК-нын ажилының дугайында партияның XVII сьездизинге кылган өчтөтүп илеткелинге эш Сталин ССРЭ-де социализмниң төөгүлүг тилелгелерини түнөлини үндүргөн, ажил-агый тудушкунуң талазы-биле, идея-политиктиг болгаш организаастыг удуртулганы талазы-биле партияның моон соңгааргы ажилының тодогой программаны айткан. Эш Сталин идея-политиктиг ажилды күштөлдиреринче, өжөнөшкөк аңгыларның болгаш Ленинизмге өжөнөшкөк агымдарың идеологиян болгаш идеологияны артыкчыларын үргүлчү сойгалап, чылашаарыңча партияны кыйгырган. Капиталист хөрүлөшкөн сергидип деткини орадакып турар кижилерин меделеринде капитализмниң артыкчыларына уду шийтирилгени демиселди чорударың эргежок чугулазын эш Сталин үндөздөө. Эш Сталин ВКП(б)-ниң XVII сьездизинге кылган илеткелинге большевикниң организаастыг принциптерин сайыраткан: политиктиг шугум биле организаастыг ажилдын арасында харылашыны дугайында, кадырларын шийдир болгаш таарыштыр тургузар дугайында, хүлөп алган шийтирилгени күөскөдөш организаастар дугайында айтырларың ажилдап кылган.

Эш Сталинниң партияның XVII сьездизинге кылган илеткелинге кол чүүлдерин; улус ажил-агый хөгжүлдөзүн ийи дугаар беш чыл планының дугайында сьездизин үндүргөн шийтирин, ийи дугаар беш чылдык нот сорулгалары, партияны болгаш советниң тургузуңун айтырларыңды талазы-биле сьездизден хүлөп алган партияны чаа устаканын ужуру-дузасын тайылбырлап бергеш, пропагандастың болза, «ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзунуң» XI эгези-

ниң үш дугаар бөлүүн номчуур болгаш консектелеп алыр дугайында дыңкычыларга онаалганы бээр. Элден белеткелдиң дыңкычыларга эш Сталинниң «Ажил-агыйларың сорулгаларың дугайында» болгаш «колхозчу-шалыкчыларның бир дугаар Бүгү-эвилел сьездизинге чугаазы деп ажилдарың номчурун сүмөлээр.

Өөренип турар эгезиң үш дугаар бөлүүнүң талазы-биле үш дугаар кичээлге эгелээр ужурул беседага мындай айтырларың дыңкычыларың мурнунга тургузарын сүмөлөп турар: 1) Улус ажил-агыйның бүгү адырларын амгы үениң чаа техниказыңа үндөзүлөш, чаартып дээш партияның демисели; 2) Колхоз шимчээшкениң моон ынай өзүлдөш болгаш партияның колхозтары организаастар ажил-агый талазы-биле быжыгалаар дээш демисели; 3) Бир дугаар беш чылдык түңнелдерин болгаш оларның бүгү төөгүлүг ужуру-дузасы; 4) Партияның XVII сьездизи—тилекчилериниң сьездизи.

Беседа чоруп турунда бо бүгү айтырларың шугумун чугаалашканың соонда, пропагандастың болза, «ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзунуң» XI эгезиниң дөрт дугаар бөлүүндө чырыдып турар моон адаанда айтырлар талазы-биле чугаазы чорудар: Бухаринчилерниң политиктиг ийи арныгылар кылдыр дедир төртүңгени, Өлүрүкчүлериң болгаш шпиондарың ак-гардейжи дээрбечилери кылдыр троцкисти ийи арныгыларды дедир төртүңгени. С. М. Кировту өжөн-биле өлүргени. Большевиктерин серемчелени дыңкычтар талазы-биле партияны алган хемчеглери.

«ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзунуң» бухаринчилерниң политиктиг ийи арныгылар кылдыр дедир төртүңгени, өлүрүкчүлериң болгаш шпиондарың ак-гардейжи дээрбечилери кылдыр троцкисти ийи арныгыларды дедир төртүңгени илередиң чылча-шаар турар, С. М. Кировту троцкисти-бухаринчи дээрбечилер өжөн-биле өлүргени айтпал турар материалдарың айттышаан, шпиончу, хоралачы, болгаш өлүрүчү контрреволюст троцкисти-зиновевчи дээрбечилерин илередиң чылча-шаар болгаш узуткаар талазы-биле совет органдарың ап чоруткан хемчеглериң чырыдары эргежок чугула.

Оон ынай пропагандастың болза, ВКП(б)-ниң хүрүлөдөш аштал-арыглаар болгаш быжырдан талазы-биле партияның бүгү кежигүнериниң политиктиг чүве эскербес чорун узуткаар болгаш серемчелени беддер талазы-биле партияны боттандырып чоруткан организаастыг политиктиг хемчеглериң улу ужуру-дузасын таныштырар ужурул.

Кичээлин сөөлүндө пропагандастың болза, «ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзунуң» XI эгезиниң дөрт дугаар бөлүүн номчуур болгаш консектелеп алыр дугайында онаалганы дыңкычыларга бээр.

Бо бөлүктүү материалдарың талазы-биле даразында болур кичээлдиң баштайгы шаңдада чорудар беседага мындай айтырларың тургузарын сүмөлөп турар: 1) Өлүрүкчүлериң болгаш шпиондарың троцкисти-зиновевчи болгаш бухаринчи дээрбечилерин илередиң чылча-шаар болгаш узуткаар талазы-биле большевик партияны болгаш совет органдарың демисели; 2) ВКП(б)-ниң хүрүлөдөш быжырдан болгаш партияның бүгү кежигүнериниң серемчелени беддер талазы-биле алган хемчеглери; 3) Партияны ооң дайынына уду чорудуп турган демиселиниң социализмниң салым-чаанынга ужуру-дузасы.

Чугааның түнелинге пропагандастың болза, теманы өөренип эркен

Бүдүрүлгелернин чаа көдүрлүүшкүнү

Кызылдың мурнакчы бүдүрүлгөү даараньыла комбинатынын коллективинин эгелекчи савады-биле калбарган социалистик чарыш декабрь айың планын чедишкенин күүседириң хандырган. План күүседириң талазы-биле бүгү бүдүрүлгелерин мурнакчы даараньыла комбинатынын коллективи (директору эш Майстерман, партия организациязынын секретари эш Зыков), мурнакчы чоруп турган болгаш чоруушаан турар. Декабрь айда пландан дашкаар 642 муң рубльдин, ычарга нитиизин-биле чыл ишинде 1 миллион 442 муң рубльдин кыдыгарын бөөр деп сөс бергени олар алдарды-биле күүсеткен.

Даараньыкчылар коллективини мынды чедишкенини социалистик чарышты калбартыңың, планын хуусаа бетинде күүседири болгаш ажыр күүседириңге бүгү күштерин мобилизациязын хандырганың түңелинде чөдип алган. Мында кижилер бүрүзү боттары хүлөөгелиг, бригадалар аразыга социалистик чарышты база-ла эки тургускан. Декабрьде ажыл түңелин барымдалааш шилчир Кызыл тукту чүгө кончук эки шынарыг продукция берип турар эш Елисеветин бригаданыга артырган.

Партиянын эге организациязы бүдүрүлгеге политик-массалаг ажылды эки тургускан, ажылчынар дугайында доктаама сагыш човап турар, партия-политиктиг ажылды ажыл-агыйның удуртугазы-биле колбаштырып турар. Коммунистерин болгаш партия кеңигүүнү өвөртерин кичөөнгейини төвүнде планын күүседири болгаш ажыр күүседири дөш демисел туруп турар. Ычангаштың декабрьның планы 213 хуу, ычарга чылдың планын 121,5 хуу күүсеткен. Ажылчынарның күш-ажылының бүдүрүлгүү дика бедөн. Декабрьде ажылчың бүрүзү ортумаа-биле 4387 рубльдин продукцияын бөөр планын тургаш 5035 рубльдин продукцияын берген. Продукцияын бот үезин 1949 чыл-биле дөмөйлөөр 24,6 хуу кудулааткан. Мурнакчы өөреникчилер турганнар бүдүрүлгенин стахановчуларының хүрөөсинде кирген. Чижөө, хөрөөжөннер патъязынын мастери эш Глушаква ноябрь, декабрь айларын планын 247 хуу күүсеткен. Стахановчулар Колмаков, Сухачева, Золотарева, Пархоменко болгаш оон-даа өскөлөр 3 болгаш 4 чыл бурунгар ажылдап турар.

Ам даараньыла комбинатынын коллективи РСФСР-нин Дөди Советинге соңгудалар хүнүн төлөпти-биле уткууру дөш социалистик чарышка кирипкен, 1951 чылдың планын күүседириңге чаа-чаа улуг чедишкенин чөдип алып деп чүве чигизини чок.

Декабрь айда хоорайның электростанциязы ажылын өкиткен. «Тыва тууду» трестинин коллективи 1950 чылдың планын хуусаа бетинде 103,3 хуу күүсеткен. Мында 159 ажылчынар нормазын үргүлчү-ле 150 хуу күүседири турар.

Ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтеринге соңгудалар хүнүнде «Тыва тууду» трестинин коллективин пландан дашкаар 150 муң рубльдин тууду ажылдарын кылган. № 7 школаньың бажыңы болгаш Дружба кудумчузунда 8 аал ишти чурттаар бажыңы ажылалга кириген.

Аш-чем комбинаты декабрь планын 108,3 хуу күүсеткен, пландан дашкаар 108 муң рубльдин продукцияын берген. Нарын чем кыдыгарының планын 244 хуу, карамель кыдыгарын 450 хуу күүсеткен.

Аш-чем комбинатында план күүселиди дөш демиселиң үлөгержизи хоорай Советинин депутатына соңгутурган коммунист эш Кускамева болуп турар. Кускамева ажыл нормазын үргүлчү-ле 130—140 хуу күүседири, чиг өтти камнаары дөш, ажыл кыдыр черин арыг-шевери дөш демисели чорудуп турар. Хлеб быжыркылары өштер Байкалованың болгаш Сухачеваның бригадалары Кускамевдан хожудайын турар.

Алгы заводу декабрь планын 176,9 хуу күүсеткен, пландан ажыр 84.608 рубльдин продукцияын берген. Заводтун коллективин чыл планын ажыр күүсеткен. Бүдүрүп үндүрүп турар продукцияын бот үезин 9,8 хуу чигеткен, чагыс ажылчының күш-ажылының бүдүрүлгүү 1949 чыл-биле дөмөйлөөр 14 хуу өскөн, завод пландан дашкаар 14,6 муң рубльдин чылдазын алган.

Автотранспорт конторымы чүк өөрүтүлгөзүнүн планын декабрь ай ишинде 129 хуу, тонна километр талазы-биле планын 149 хуу күүсеткен. Механик мастеркалары нити продукцияын планда көрдүгенин 59 муң рубльди хөйну берген. Бо коллективте алдарык кижилер хөй. Мында 17 чыл ажылдап турар слесарь-моторист, СССР-нин Дөди Советинин депутаты О. К. Серээ болза 15 ажыг кижин өөрөткен, оларның хөй кезөө стахановчулар болгаш шалыпчылар болган. О. К. Серээниң болгаш оон өөреникчилеринин септөөн моторларын көчүрү эки ажылдап турар. Автотранспорт конторында машинаын септелге чокка чүс муң километр маннаткан чолаачылар өштер Лушаев, Потылидин эки ажылдап турар. Аныяк чолаачылар өш Бавуу болгаш өскөлөр олардан тудайын ажылдап турар.

Хоорайның бүдүрүлгелери нитиизинде декабрьның бүдүрүлгө планын 126 хуу күүсеткен, пландан дашкаар миллион кире рубльдин продукцияын үндүргөн. Партияның болгаш ажыл-агый организациязы чөдип алган чедишкенин өөржүргөсү ужурулу: чурт үлөтүрүчү чамдык бүдүрүлгелеринин ажылында амдан хожудап турар чоруктарын узуткаар, үлөтпүр, транспорт болгаш тууду бүдүрүлгелери бүдүрүлгө планын күүседири болгаш ажыр күүседириң чөдип алып керек.

1951 чаа чылда улуг ажылдар туруп турар. Ажылчы чоннарның бот идеяны улам калбартыр, социалистик чарышты хүн-бүрү калбартыр дугайында сагыш салыр ужурулу. Мурнакчы үлөгери калбаа-биле непередерин, чурттуң мурнакчы бүдүрүлгелеринин кайгамчык өгөлөшкенин бүдүрүлгеге тардыры организациязоор, чарыш турар кижилер бүрүзү алган хүлөөгелерин чедишкенин күүседириң байдалын тургузар керек. Хүнүң, он хонук, ай бүрүзүнүң ажылының түңелин үндүрер, мурнакчыларын дуржулгазын непередерин организациязоор керек.

А. ПОЛЯКОВ.

Башкыларның январь чөвүлел хуралы

Бо чылдың январь 5—6 хүнеринде Самагалдай суурга Тес-Хем район школаларының башкыларын январь чөвүлел хуралы болуп өрткен. Чөвүлел хуралга, эш Сталинның дыл өртеминин дугайында өөрениңге холбаштыр, школарга орус болгаш тыва дылдарын башкыларын өкиткери, база 1950—1951 өөренилге чылыңын баштайгы чартында өөренилге түңелдери—мындыг ийи чүүл айтырыгын чугаалажып өрткен.

Эш Сталинның дыл өртеминин дугайында өөренилге холбаштыр, орус болгаш тыва дылдарын башкыларынның методикаын өкиткери талазы-биле чамдык школаларының башкылары дыл өртемин башкылар чорукту элөөн өкиткенин, ылаңгыя Устүү-Шынаа школаньың орус дыл башкызы—эш Масышкина, Берт-Даг школаньың орус дыл башкызы эш Карамашева Самагалдай чеди чыл школаньың орус дыл башкызы эш Руденко—олар боттарынын башкылап турар өртемнеринге 1950—1951 өөренилге чылыңын баштайгы чартында өкиткери чөдип ал, өөреникчилерге быжыг билгилерин бергенин илеткелчи хуралга демделгөөн.

Районнун школалары чартык чылда өөренилге программанын нитиизин-биле 83 хуу күүсеткен, оон ишинде Шуурмактың эге школазы

(өргөлөкчизи эш Шыдыраа), Чыргаладының Калинин аттыг колхозта эге школа (өргөлөкчизи эш Шаравин) дөш чикеттиг школалар бедик шынарыг өөренилгени чөдип алган. Ол ышкаш, боттарының башкылап турары кластарына эки түңелдери чөдип ал, өөреникчилерге быжыг билгилерин берип турар башкылар районда эвөөш эвези-биле илереп турар. Чижөө, Шуурмак школазында Скорипова, Седип, Чыргалады школазында Сыр, Самагалдай школазында Михайлова, Кызыл-Тас болгаш өске-даа эки башкылар бар.

Оң-биле кады, школаларның чартык чыл өөренилге түңелинде, ылаңгыя, Устүү-Шынаа эге школаньың (өргөлөкчизи эш Шырап), база өскөлөрүн-даа өөренилге кижизидилгелиг ажылдарында бар чөдүлгөзүн район башкыларынның чөвүлел хуралына илередип чугаалашкыш, моон сонгар школаларын өөренилге-кижизидилгелиг ажылдарының деңгелин бедидеринин хемчеглерин хуралдан тодаргай айткан. База башкыларын ортузунага ажылды арга-дуржулга солачушкунун калбартырылче угландыр шыңгы хемчеглерин аларын райОНО-дан чөвүлел хуралдың киржикчилери лөгөөн.

М. ДАЛАА.

Шипуновск МТС-зи чер ажылының культуразын бедидеринче улуг кичөөнгей салып турар. Хөрзүнү өкиткери сорулга-биле агрохимиктиг лабораторияны ында тургускан. Чурукта: улуг агроном В. И. Спарин биле хөрзүн шинчилекчизи агро-химик А. Г. Сухорукова оларның хөрзүн шинчилеп турары.

Чуруу В. Николаевтиң. СЭТА-ның прессклишези.

Часкы тарылгага белеткел

Часкы тарылганы чедишкенин өрткери—оң кышкы белеткелинин хамааржыр. Эрткен чылда часкы тарылганың үезинде Кызыл-Мажалык МТС-зи эвөөн ажылдарын колхозтарга кылып берген-даа болза, чайгы, күсүк чер алдарыгаларының планын МТС нитиизин-биле күүсеткен. Оон кол чылдагыны болза, 1949—1950 чылдарың кышкы септелгенин шынар талазы-биле багай кылганында хамааржыр. Чижөө, кышкы септелгениң үңген тракторлар чезын колхозтарын ховуларынче бар чыткыш, МТС девискеринде ийи километр черге четкеш-ле ак ховуга үрелеш дөдир МТС-че өп чанып турганнар. Чайгы, күсүк чер алдарыгаларының үезинде бир трактор бригаданың үш тракторун багай шынарыг, өзү барымдалап септел каанында тарылганың изиг түлүк ажылының үезинде үрелгилөөш МТС-тин девискеринче чөдип келгенин оон бригада чыл планын чүгө 94 хуу күүсеткен. Эрткен чылдың четпес практикаын келир чызын дапкылаас төлөөде Кызыл-Мажалык МТС-тин инженер-техниктиг составы тракторларын болгаш көдөө ажыл-агыйның кожулда машиналарын септелгени эки шынарыг кыска хуусаада септел доозары-биле социалистик хүлөөгелерин алгаш хүн-бүрүндү ажыл нормазын ажыр күүседири турарлар.

Чоокта чаа болуп өрткен чер-чер Советтеринин соңгудаларына чедишкенин ужуражыры-биле септелге тургускан үш бригада болдуң септелге планын 112 хуу күүсеткенер. Сөөлүг дөрт дугаар кварталда беш тракторну септел үндүрер турган болза, 8 тракторну септел үндүргөн. Оларның ишинде 7 «АТЗ-НАТИ» болгаш бирөөзи «У-2» деп тракторларын септөөн.

Дөрт дугаар кварталда «5к—35» деп 2 трактор андазынын сепдөөр тургаш «5к—35» деп 8 андазыннар септел үндүргөн. 1950 чылдың сөөлүг кварталында «СД—24» деп селканы ийини септөөр тургаш, 4 селканы септел кылган. Ычангаш, МТС чер-чер Советтеринин соңгудаларына уткуштур алдынан социалистик хүлөөгелерин бүрүн күүсеткен. Социалистик чарышка мотор бригаданың бригадири Тойлю-Хаа септелгениң квартал планын 120 хуу күүсеткен

болгаш септекчи трактористер Санчаа, Дуган-оол олар боттарынын алган социалистик хүлөөгелерин 110 хуу күүсеткенер. Чорудар кезектер бригаданы, бригадири Рыбкин кварталдың септелге планын 105 хуу күүсеткен.

Чорудар кезектер септелгенинде трактористер Хомушкы Сарыг-оол, Шагдыр оол боттарының ажыл нормазын 103—105 хуу кылдыр күүседири турарлар. Андазын септөөр бригаданың бригадири Идам кварталдың септелге нормазын 115 хуу күүсеткен болгаш андазыннар септөөр ажылдарга септекчи трактористер Содунам, Донгак Сарыг-оол олар алган социалистик хүлөөгелерин 150—150 хуу кылдыр күүсеткенер. Ол ышкаш дарганнар Семис-оол, Дандар оол хүн нормазын 110—115 хуу кылдыр күүседири турарлар. Истүнде ажылдарга чамдык мурнакчы кижилер ажыл нормазын ажыр күүседири турза-да септекчилерин ишинде берген ооналда ажылдарың нормазын күүсетпес чаага, прогучуктар база бар. Чижөө, мотор септөөр бригадала Иргит оол бодунуң нормазын 80—80 хуу күүсеткен.

Септел кылдырган тракторларын өй-шанда актылап хүлөп алып чорукту МТС-тин директору эш Вислаевке баштаткан комиссия күүсетпей турганын МТС-те партия организациязының хуралына чугаалажып көргөш, ол четпести узуткаары-биле тодаргай хемчеглерин ап, өрткен кварталда алдынан социалистик чарыштың түңелин МТС-тин механизаторларының хуралына танышкан септелгени улам-на шынарыг өрткери-биле РСФСР-нин Дөди Советинин февраль 18-те болур соңгулазына чөдир септелгени бүрүн доозарына социалистик хүлөөгелер алдынан болгаш септелгениң шынары дөш Кызыл-Мажалык МТС-ин Чадана МТС-инин инженер-техниктиг септекчилерин социалистик чарышка кыйгырган.

Колхозтарда агро-зоотехниктиг курстарын организациязоор чорудары-биле болгаш үезинин урушкунун доостурары-биле МТС-тин агрономары үргүлчү ажылдап турар. 1951 чылдың бедик дүжүт дөш демиселиң часкы белеткелдерин чедишкенин доозарына Кызыл-Мажалык МТС хайныкшының ажылдап турар.

К. ЭМЕР-САРЫГ.

«Искра» колхоз часкы тарылгага белеткенмейн турар

Колхозчу ховулардан бедик дүжүттүн салым-чаянын часкы тарылгага эки белеткелдер шиттирлөөр. Ындыг турбуза, Би-Хем районнун «Искра» колхоз (даргазы эш Чирков) үезин участогунун тараа культураларының бастырылганын ам-даа дооспаан. Ол болза, үезинеринин шынарын кудуладыр. Ол колхозта нити планга удур урдунган үезин чүгө 50,8 хуу, ону бүрүн кондицияга чөдир арылаваан. Хыналда өзүгар алырга бир килограмм үезин тараада 5860 борбак саныг пок үнүштер бар болган. Облукүскомнун шиттири-биле үезинеринин тарылга шынарын хынаарын декабрьде доозар дөш болза, ол шиттиринин «Искра» колхоз күүсетпөөн. Бедик дүжүт дөш демисел «Искра» колхозта четпес чоруп турар. Кышкы агротехниктиг хемчеглерин чорутпайн, малдың өдөөн анаа-ла черлерде төп турар.

Часкы тарылганың четпек-херекселдеринин септелгени өгөлөөн. Колхозта мал кыштагладышкыны эки эвес артып турар. Колхозта хову ажылының бригадири эш Сококия көдөө ажыл-агый машина-

ларының септелгези меңөө хамаарышпас, ол ажыл-агый өргөлөкчизинин хөрөө дөш чоруу окта мын эвес.

«Искра» колхозтун баштаар черинин даргазы эш Чирков часкы тарылга белеткелин анаа-чаягарлаашкынче салып, ол ажылды өзүлүг удуртпайн турар. Ычангаш үезин тарааны ам-даа бүрүн бастырылган чоруу дыка четпес.

Колхозтун часкы тарылга белеткелин дүргөдөдир херекке ында суур Совети болгаш районнун көдөө ажыл-агый киндизинин агрономары боттук хемчеглерин албай турарын чугаалаары чугула. Районда агроном эш Стариков колхозтарга барып часкы тарылга белеткелин чедишкенин чорударының улугу, харын арагаже хандып турар. «Кызыл тараачын» колхозта часкы тарылга белеткелди база-ла «Искра» колхозта байдалдан өкиткери турар.

1951 чылдың часкы тарылга белеткелин эки шынарыг чоруткыш, бедик дүжүттүн суурну тургузары колхоз бөрүзүнүң сонгарлап болбас сорулгазы болур.

С. БЛИНОВА.

Культармейжилернин чөвүлел хуралы

Тес-Хем районнун төвү—Самагалдай январьның 7-де районнун бүгү культуармейжилеринин чөвүлел хуралы болуп өрткен. Чөвүлел хуралга 24 культуармейжилер кирип, орта 1950 чылда район ишинге бирик өөренилгениң түңелди болгаш моон сонгар сорулгаар дугайында райОНО өргөлөкчизи эш Дүмбүүнун илеткели болган.

Эрткен, 1950 чылда район ишинге бирик билбес болгаш биче билдир чорукту узуткаарың 15 бичик бөлүмнени тургусулаан, орта 306 кижини хаара тудуп кирген турган. Ол бөлүмнени өрткен чылдың дургузунда бирик билбес, биче билдир турган 126 кижини бирикке өөрөткөн, оон ишинде эң эки ажылдаан культуармейжилер Сталин аттыг колхозта культуармейжи Маны 17 кижини, Чыргаладыда Вера Соля 15 кижини, У. Шынаада Моңгалбин 14 кижини бирикке өөрөдип, он мурнакчы ажылдаанын чөвүлел хурал демделеп өрткен. Оң-биле кады бирик өөренилгениң тала-

зы-биле бар турар четпестерин чөвүлел хуралга база демделеп, район ишинге чайгы үеде бирик өөренилгени элөөн чоруп келгеш, күстен бөөр ажылын оожумнадып, бөлүмнениң кол нуруузу ажылдабайн келгени-биле районда бирик билбес болгаш багай билдир 509 кижиден өрткен чылдың ишинде чүгө 126 киж бирик билбес чоруун узуткап шыдаан. Ол ышкаш бирик өөренилгени өкиткери, ону хүн-бүрү удуртуп талазы-биле райОНО, сумулар Советтери, сумуларда, колхозтарда, партияның, комсомолдун организациязы культуармейжилерге четпес дуулажы келгенин чөвүлел хурал илеткелди.

Чөвүлел хуралдың төңүзүндө культуармейжилер боттарынын ажылының арга-дуржулгазын солчуп, тускай семинарны организациязоор өрткенин.

Райондун культуармейжилери бирик өөренилгениң дугайында чаа хүлөөгелерин алгылааш, ажылдап үнгенер.

Дөртөн ийи кижини бирикке өөрөткөн

Улуг-Хем районнун Эжымде Калинин аттыг көдөө ажыл-агый артелинде эге школа башкысы комсомолчу Самбыл чоннун өзүп олурар бичини уругларын коммунизмниң керөөнге кижизидери-биле кады, колхозчуларын ортузуна бирик өөренилгенин база идеяныг удуртуп турар.

Колхоз төвүнде 42 колхозчу хөрөөжөннери хаара туткан бир бирик бөлүмү бар.

Башкы Самбыл бирик бөлүмү тургустунгандан бөөр кичөөлди беш

удаа организациязоор өрткөн. Бирик бөлүмүн баштай организациязоор турар үеде бижикти шуут билбес турган колхозчулар ам солуннарны саат чогу-биле үжүлөп, бижикти бижип-даа турар алган.

Башкы Самбыл бодунуң удуртуп турары бирик бөлүмүнө колхозчуларын бодунуң национал дык бижини эки билдир кылдыр өөрөдир дугайында хүлөөлгени ап, кызыкма башкылап турар.

В. ТАРЖАА.

Колхозтар улгатыр катыжып турар

Биче колхозтарын улгатыр катыштырар дугайында чазактың доктаалына сорук кирген Кызыл районнун колхозтарының колхозчулары биче колхозтарын улгатыр катыштырар дугайында айтырыгын өрткен чылды сөөлүзүдир боттарының ту-тусту хуралдарына баш бурунгар шиттирлөөн.

Райондун «Совет Тыва», «Дөрт дугаар беш чыл», «Ондум» колхозтарының колхозчулары чоокта чаа шупту «Дөрт дугаар беш чыл» колхозтун төвүнге чыгылаш үш колхозту чагыс улуг колхоз кылдыр катыштырар дугайын чугаалашкан. Катыштарың айтырыгын шиттирлөөр хуралга үш колхозтун колхозчулары 300 ажыг киж чөдөө элөткел-биле омак-хөгүлү чыгылашкан.

Улгатыр катыжар дөш үш колхозтарын колхозчуларының нити хуралын Көк-Тей суму Советинин даргазы эш Очур эге сөзү-биле айткан.

Биче колхозтарын улгатыр катыштырар, оларын организациязоор, ажыл-агый талазы-биле улам ыдай быжылгар дугайында СССР-нин Министрлер Чөвүлелинде болгаш ВКП(б) ТК-ның доктаалының дугайында Кызыл район Советинин күсүккомунун даргазы эш Х. Караоол илеткел кылган.

Бүгү колхозчулар «Совет Тыва», «Дөрт дугаар беш чыл» болгаш «Ондум» үш колхозту нити хуралдан чагыс улуг колхоз кылдыр катыштырар деп чагыс эл-сеткилдиг шиттирлөөн. Катышкан колхозту «Совет Тыва» колхоз деп адаарын доктааткан болгаш көдөө ажыл-агый артелинин Уставын басылаан.

Катышкан чаа колхозту баштаар черинин кижизидеринге 11 кижини сонгаан. Колхозтун баштаар черинин даргазына областтың партия школазын дооскан эш Х. Норсатты, колхоз даргазының оралкычыны эш Е. Черноусовту, ревизия комиссиязының даргазын эш Сундуйну сонгаан. Ол ышкаш мылаңтыг бода мал фермазынын өргөлөкчизинге эш Мөндүргени, хөй фермазынын өргөлөкчизинге эш Дамбааны, чылгы мал фермазынын өргөлөкчизинге эш Даваалайын, хову бригаданың бригадириңге эш Очурбалды, тууду бригаданың бригадириңге эш Муңзакпаны ту-тусту басылаан.

Катышкан колхозтун өргөзү 161, күш-ажыл кылып шыдаар кижизин 314, бүгү малы 1890 баш, тарылгага ажылгаар шөлү 932 гектар, мал оларына ажылгаар шөлү 410 гектар болуп турар.

Д. ДИЛГИЖЕК.

Хураганнарның эки өзүлдөзи дөш

Кызылдың көдөө районунуң Тапсы сумузуна «Черби» колхозтун нитилештирген малын зооветеринар чурумун өзүгар үзүп кадарып турар. Улуг хойлар-биле аныяк тогдуларын, хураганнарны тускайлап үскөн.

372 баш хураганнарны өрткөн чылдың август айда-ла үскеш, ону тускай мергежидиг эш Д. Лопсан малдап турар. Оларның деңгели тергини эки, биче-даа баксыраваан. Оларның турар кажаазы хос болган чылгы, боттарына таарышкан болуп турар.

Эш Д. Лопсан хураганнарны ка-

дарарының аргазын эки билдир, соок, хаттыг хүннерде койдан чанындан ыратпайн, ыжык черлерге оларлаптып турар, деңгели баксырап турар 20 ажыг хураганнарны тускай немелде чөмгерилгеге тургускан. Эш Д. Лопсан бодунуң кадарып турар хураганнарнын бүрүн кыш ажырагы-биле бот-хүлөөгени алган. Хураганнарның январь-бүрү аарыгына удуз тускай хемчеглерни эш Д. Лопсан ап, аарыгыларын болдурбас дөш демиседи шыңгы чорудуп турар.

К. ОНГА.

Чоннун көдүрлүүшкүнүн хандырбаан

Тожу районнун Оо-Хем сумузу-нун араттары тайга, сынар кезип, көжүп чоруур түреңги амдыралдык ажык-дуза чогу билгенер. Ажылчы араттарга өң-не ажыкты болгаш депшигелиг амдырал болза, коллективтиг ажыл-агый болур.

Ычангаш сумуна араттары бот-боттары сүмөлөшкөш, эки туразы-биле колхозка кирер, азы ону организациязоор дугайында билдиришкенини суму Советинге 1950 чылдың апрель айда киргенер. Ол дугайында араттарың хуралындан тускай доктаалды база үндүргөн. Оң соонда ол-ла чылдың август айда колхозка кирер дугайында 12 киж боттарының күзелин илереди, билдиришкенин бергенер. Ам ол дугайында кандыг-даа түңел чок болган, колхозка кирер дугайында санал үндүргөн болгаш билдиришкени кирген кижилерни суму Советинин даргазы Б. Чиг-

жит январь-бүрү хевир-биле кызып турар чорудуп берган.

Ажылчы чоннарның ортузуна колхоз тургузушкунунуң дугайында тайылбыр, массалаг ажылды чорударының улуу, харын Б. Чигжит боду феодализмниң артынчызы карангы түмбөй чорукка хандып, Айыл хамны үргүлчү хамнадып тургулаан чүүл бар. Б. Чигжит болза, Оо-Хем сумунуң чонунуң культуразын болгаш чаагай амдыралын көдүрер талазы-биле ажылды дыка кошок чорудуп келген. Б. Чигжиттиң четпестерин тодаргайлап көөр болза, оон-даа ыдай хөй. Тожу район Советинин күсүкчи комитети Оо-Хем суму Советинин (даргазы Б. Чигжит) ажил-чорудугазын хынап көргөш, көдөө Советтиң ажылын үндөзүн-биле өкиткери ужурулу.

К. МЕРГЕН.

Турк тараачыннарның ядарангай байдалы

Турция болза, бодунуң чагырыкчыларының күзел-бодалы-биле «Маршалл планна» кыскажына киргенинде бээр турк улусна санап четпес чаа-чаа ядараашынар таварышкан. Америк империалистер бо чуртка, харын оң ээлери ышкаш, Турцияның политиктиги, экономугу болгаш культуругу амыдыралын бодунуң хыналдазына тудуп алган. Олар болза, турк экономиканы дабын байдалдарына таарыштыр турсуруп алганнар. Чурттуң национал байлыктары шериг-агаарның болгаш шериг-далай баазаларының тудушкунуна, турк шеригиниң көвүдөөшининге болгаш боо-чепселеринге чарыгдатынып турар, ол шеригиниң белеткелени америк шериг чөвүлекчелери ажылдап кылыш турарлар.

Күрүне бюджетиниң хөй кезин болуп турар шериг чарыгдалдары болза, турк үндүргү төлөкчилеринге аар төңгү болуп турар болгаш чурттуң улус ажыл-агыйын буураашкынча кирип турар. Турцияның күрүне өрөзи барык үш миллиард турк лира (ашка) чедип турар. Ашы-чөм продуктуларының болгаш калбак херектедиги баранарының өртөз дайын мурдундагы үе-биле деңгээрге беш-алды катап өскөн.

Америк монополистер чурттуң экономикаының кол-кол чугула адырлары холуңа тудуп ал, садгы черлерин боттарының куду шынарлыг баранары-биле долдуруп алганнар, оң түңнелинде турк улустунуң акылы соксап турар, эң ылангыда чик улустунуң бугурулгелеринде ыңдыг байдалдар улам-на көвүдөө. Мун-мун ажылчынарны фабрикалардан болгаш заводтардан үндүр оялдын турарының түңнелинде оларга аштангы түрөңи байдалдар таварышкан.

Чыл тудуна Турцияның көдээ ажыл-агыйында кризис өзүп турар: тарылга шөлү кызырлып, көдээ ажыл-агыйның бугурулгези өзөөнөп турар. Эрткен чылын такты болза, даштыкка же үндүр сөөргүлениң эң чугула адыры болуп турган, ам турк тараачынарда 100 муң тонна такты оваланы берген туруп турар. Ол тактылар болза, садгы талазы-биле америк адма-мариалдарың каразы-биле сатынып чыгып турар. 293 муң такты кызыр өг-бүлелериниң ишти ам шуут хоозуралдык байдалында туруп турарлар.

Турк тараачынарның барык хөй кезин аштап турар. Бо чылдың чынында медицина (парламентиниң) депутаттарының болуунуң Орду болгаш Эрзурум губернияларының аар-берге байдалының дугайында дилонго харажы кылдыр экономика болгаш кышкыл министр Эюктюнуң миннип чугаалааны болза, Кара-далай эриктирениң болгаш Чөөн Анатолияның чоңу шынап-ла «эң аар-берге байдалдарда» туруп турар, эрге-чагыргаларың талазында ол аштап турарларга кандыг-даа деткичелер көргүспей турар.»

«Кудрет» солуң Чорух губерниясында келген чагааны парлап үндүркен. Ында чугаалап турары болза, ол чериниң тараачынары шуут өңг-өңг-биле чөмөңни турарлар болгаш ам олардың чүгүлө «сөөктери-биле кезки аркан дэи». «Би сабах» солуңун айтп турары болза, чөөн губернияларда «куйларда болгаш бажыңнар шалаларының адаанда чурттап турар чоңуң ортузунда түрөңи чорук, аш-чүт болгаш язым-бүрү аарыглар өлүмүг хемчээлде четкен болуп турар.»

Ындыг байдалдар Турцияның көдээ районнарының хөй кезинде бар болуп турар. Чуртту маршаллчылары болза, турк көдээлерге улам-на түмүгү байдалды онааштырып турар.

Турцияда 14 миллион көдээ чурткалар санатынып турар, оларның алды миллион кирези чери чок болуп турар. Чери чок тараачынар помещиктериниң болгаш кулактарының кулачышыкына чыгарып-ла кирип турарлар. «Ягмур ве топрак» деп турк журналдың шыныдып турары болза, турк тараачын помещиктинг кезээ-мөңгөде кулу болуп болгаш бүгү өңүгү ишти-биле ол помещиктинг чагыргазында туруп турар.»

Турк эрге-чагыргалар болза, помещиктеринг холууда туруп турар көдээ суурларның хөй кезин болгаш оларга берген чери шуут дүрүмүдү берип кааннар. Чамдык помещиктер 30—40 көдээ суурларны ээлеп чагырып турарлар. Ол журналдың демдегелер турары болза помещик болза тараачынарны канчаар-даа эргелит болуп турар. Бир-эвес ол күзезе, тараачынарны чери-биле катый садым-даа болур.»

Турк чагырыкчы бөлүктөр тараачынарның дугайында «чөптүг чоруктуң социал-политиказын» хөй катап мегелеп чарлааннар, ыңчалза-даа херек кырында олар чүнү-даа кылбааннар. 1945 чылдың июньда чазак болза, массаларны мегелээр-биле, чери чок тараачынарга чер үлээриниң дугайында хоойду хүдээп алган. Ыңчалза-даа ол хоойлунуң боттанышыкы эң не оожуму-биле чоруп турар. «Ягмур ве топрактын» меделели-биле алырга, көдээ ядыларга чер хуваалдазының «планын» күүседиринге алды хире чыл херектелин турар болган.

Турк көдээ суур яды болгаш чыдып калган чорук талазы-биле бодунуң кызыгарын ашкан. Үш миллион ажыг тараачын ажыл-агыйларның андазынары безин чок. Бүдүрүлгениң кол чепсез болза, багай чыгыдып калган ыгыш андазын болуп турар. Дөрт тугуйлуг терге безин кончуг өзөш. Чазактын «Улус» деп солунуңун миннип меделгени болза, тараачынарның чурттап черлери «мал кажааларында болгаш харын куйлардан безин ыгналбас болуп турар». Оон ыңай ол солунуң уламчылап бижип турары болза, тараачын кижин «чигирниң амданын-даа билбес, харын аарып өлгөн мал ээдин дүлүп чып турар».

Бо чылдың эгезинде Стамбул хоорайга «Бистиң көдээ суурусу» деп ном үнгөн. Ол номунуң автору көдээ башкы Махмут Макалдың бижип турары болза:

«Чөөн Анатолияда амыдыралдың дугайында чарынчыг «алдар» ужул чоруп турар. Бистер Төп Анатолияда чурттап турар бис. Мен бодунуң карактары-биле бистиң хиличкелте-лишкениривисти көрүп тур мен. Ыңчангаш, мээң бодап турарым болза, канчап Чөөн Анатолияда амыдырал бистинден артык аар-берге болуп турар чоруп? Соонтан камгаланырының чурттага бажыны-даа, эдик-хеп даа чок. Аштаанын чидирер чөм-даа чок. Оттулар чүүл база чок. Мындыг байдалдарга кыш ажып ап болур-бе? Вир эвес эдик-хепти садым алган-даа болза оларны бештен он чыл чедир кедер апар, а ол хеп болза, эң багай шынарлыг материалды кылдыга» болуп турар. Мында кижилер костюмгер кеплей турар, а чүгүлө хөйлениң болгаш чүвүрлеринг чорору. Кижилеринг эдиктери багай ыгыш майынтааштар болуп турар...»

Эрткен чылдың сентябрда Арарат дагыларының районуң «америк шик-чакычкыларның» димезинишкениривисти хөлбаштыр «Джумхуриет» солунуң кочулал-биле бижээни болза «Смиттинг Экспедициясы» пинчип дилеп чорзаан эртинезин тылаан, ыңчалза-даа ол экспедиция бо районда бурунгу Ной экинчи амыдырал-чуртталганын көрүп алган, тараачынарның эдик-хепи, чурттап чери болгаш көдээ ажыл-агыйның чепсек-херекселдери Ной үезинде турганнар ышкаш база-ла шак ыңдыг хөвээр арткан болган.»

Ургүлчүңү доттур чөмөңмезин чоруп болгаш эң-не чударангай байдалды чуртталганы хөй-хөй аарыглары тыт үндүрүп турар. Турцияның надык камгалал министри Бельгерниң миннип чугаалааны болза, чоңунуң ортузунда аарыглар өлүмүгү байдалды болуп турар. «Туберкулез—амгы үезде бүгү-үнниң тиякч ядараашкыны болу берген. Ургүлчүңү доттур чөмөңмезиниң укурунда аарыгларга уду демисел организи улам-на кошмап турар.»

Чылдыңна туберкулезтан 40 муң кижи өлүп турар болза-даа эмнелгелерде аарыг кижилеринг орунуларыны саны чүгүлө ийи хире-ле муң болуп турар.

Бельгерниң оон ыңай миннип турары болза, 11 муң турк көдээ суурларда 2 миллион кижи маларында араан кылдыр санатырып турар, оларга экинчи эң бөдүүн дузаламчызын безин көргүспей турар. Турцияга чылдыңна 400 муң уруглар өлүп турар.

Улус өөредилгезиниң талазы-биле байдал база эки эвес болуп турар. 2 миллион 447 муң школа назылыг уруглардан чүгүлө 1 миллион 474 муң уруглар школаларда өөренип турар. Уругларның дына хөй кезин эдик хеп чогуңу укурунда школага барып шыдааын турар.

Турцияның чоңуңуң 80 үзүзү бижик билбес. Ыңчаарга чырыдышымын херектелинге үндүрүп турар чарыгдал.

Барын Берлинде штуммчу полиция тайбың талаакчыларының демонстрациязын араатаны-биле таралы сывырып турар. Чоокта чаа Моабитке (Барын Берлин) тайбың талаакчыларының демонстрациязына киришкен үш кижини суд кара-бажыңга олуртуп шиктен.

дар болза, кара-бажыңнар тударына болгаш каргыс шагдалар эргелелдеринге үндүрүп турар чарыгдалардан өзөөш болуп турар.

Чуртту маршаллчыканың түңнелинде болган турк көдээ суурда аар-берге байдал болза, тараачынарның ортузунга улуг таарышпай турар чорукту үндүрүп турар, ол чоруктар эрге-чагыргаларының, помещиктеринг болгаш кулактарының дерзин үүлгедешкениринге уду улам-на шийтирли-биле демисежиң турар. Эрткен чылын тараачынарның талазында помещиктеринг черлерин эжелеп алган, тарааларын өртөткен болгаш мал-маганын ойладып алгаш берган дугайында чүс-чүс ыңдыг болушкуннар дайзылагынган болуп турар. Чижээлээрге, Адан уездиндег Антлюгу суурун 700 тараачынар бир помещиктинг каш чүс гектар черин эжелеп алган. Ол помещик каргыс шагдалар эккелдирген, ыңчалза-даа тараачынар, балдылар-биле болгаш хирээлер-биле чепселенипкеш, каргыс шагдаларны тардыр сывырыпкан болгаш чаалап алган черлерин ажылдап кирипкенер.

Турцияда тараачын шимчээшкенин базарына херек тускай шаажылдап отурдары тургустунгулаан. Ындыг өлүкчү чоруктар турза-даа тараачынар чуртта амгы ол аар-берге байдал-биле эпитерин күзевейн турарлар болгаш Турцияны америк монополистер чагыртыр дөң политикага уду боттарының эргелери дээш үнү улам-на көдүрүп үндүрүп турарлар.

Турцияның тараачынары, база бүгү ажылчы чоңураң «Маршаллдың планы» чуртту улам-на хоозураашкынча болгаш ядараңгай чорукче, оң национал хамаарышпас чоруну болгаш күрүнең тускай эргезин чок кылып узунаарына чорудуп оранын кончуг эки билди турарлар. Ыңчангаш америк тергиделге болгаш турк реакцияның дарланыга чыгылыш чок удурланышыкыны көргүзери өзүп турар.

Бо чылдың июльда Кореяда америк агрессия-биле холбаштыр Турцияның бурунга депшигелги ажылдакчылары Тайбың талаакчыларының турк нигителин тургусканнар. Чурттуң чоңуңа үндүргөн кыйгырыгына нигителдин меделгени болза, тайбыңны камгалал алыры «эң чугула амыдыралчы чорун болур» болгаш турк улустуң эң соңгааратынмас херээ болза, «хамаарыны чоңу массалыг чоң кылып узуткаарының чепсези хоойлу-дүрүм даштында деп чарларының» дугайында негелде болуп ужурул дээш.

Ол кыйгырык болза, Турцияның ажылчы чоңураңны ортузунга эң сергек хайнышыкыны үндүрүп, чуртка Стокгольм Кыйгырыгында адаанга хол үжүктөрүнүң салышыкыны чыгыдалы эгелзеш. Чазактын адына, Кореяге турк солдаттары чорудар чорукка уду массалыг удурланышыкынар кылган. Ол шимчээшкенинде корга берген эрге-чагыргалар нигителдинг организаакчыларын хоругдап, тайбың талаакчыларының «Барып» деп солуну хаап кааннар болгаш Кореяда америк агрессияга уду болгаш Турцияны маршаллчылар чорукка уду чүдүлөр парлаан еске-даа дыка хөй солунарның үнерин хоруп каан.

Ындыг болза-даа, полицейжи шаажылачы хемчеглер тайбыңның талаакчыларын коргудуп шыдаааннар. Турцияның хоорайларында болгаш суурларында тайбың дээш демиселде чоңу кыйгырган хөй санынгу хуудустары тардып турар болгаш Стокгольм Кыйгырыгында адаанга хол үжүктөрүнүң чыгыдалы уламчылап турар.

Ол демисел аар-берге байдалдар болуп турза-даа турк улус ол демиселдинг чедишкенин доостурунга идегелди-биле бугуруп турар.

Д. БОЧАРОВ.

Кореяда болушкуннар

Улустуң армиязының Кол командьдалының дыңнады

ПХЕНЬЯН. Кореяның улус-демократтыг республиказының Улустуң армиязының Кол командьдалының январь 13-те меделээни болза: Улустуң армиязының кезектери биле кыдат эки-тураачылар фронтунуң барыын болгаш төп участоктарына америк болгаш лисманчы шериглерге уду шавар-халдаашкынарын ургүлчүлөш, Усан Кымылчанын (Кийрбод-эиора), Ихонну (Иисен, Ночжуну (Рейс) хостааннар.

ПХЕНЬЯН. Кореяның улус-демократтыг республиказының Улустуң армиязының Кол командьдалының январь 14-те меделээни болза:

Улустуң армиязының кезектери бугу фронтуларга инициативаны боттарың холдарына ап, шавар халдаашкынарын ургүлчүлөп турганнар. Шавар халдаашкынар чоруп турда Улустуң армиязының кезектери Кореяның мурнуу кезеңинг бүгү чаа районнарын хостааннар. Чөөн эриктенде шаап-халдап турар Улустуң армиязының кезектери чугула пункттар Чумуньжиниң (Цюансин), Каннини (Корд) болгаш өске-даа районнарын хостаан.

(СЭТА).

КНО-нуң Кол Ассамблеязының политиктиг комитединде

НЬЮ-ЙОРК, январь 12-де (СЭТА). Катышкан Нацпарл Организациязының Кол Ассамблеязының Политиктиг комитединиң хуралы болган, ооң хүн айтырыгына Корея дугайында айтырыг талазы-биле Кыдатка уду америк хоп-мегени чугаалаажыры уламчылаан. Хуралдың эгезинде «үштүг бөлүү» деп адаарының мурдундан Пирсон (Канада) «немеде илеткелди номчаан, оон саналы-биле алырга ук илеткелде корей айтырынын шийтирлээриниң, «кол-кол принциптерин» кириген деп турар.

«Уштүг бөлүүнү» илеткелдинде илеткелдинг авторларының чугаалап турары-биле алырга, Кореяга боолаашкынарын соксадыр болгаш Катышкан Кореяны тургузар программаны «чалаап» боттандырар сорулаагы, «принциптерин» бугуруту-биле тайыбырлап кириген. Кореяга болгаш Кыдатка уду америк агрессияны доозуп болур болгаш Корея болгаш еске даа ыраак чөөн чүк айтырыгына тайбыны-биле шийтирлээриниң орун ажыдып болур Кореядан даштыкың бүгү шериглерин доп-дораан үндүр дугайында саналды илеткел мурнуку өзугар кирбөөз турар.

Оң биле холбаштыр комитеттинг хуралына, «немеде илеткелде» кирген саналды нургулайында чугаалажып турган.

Норвегияның төлөөлөкчизи Стаббе «үштүг бөлүүнү» саналын демдегез.

Францияның төлөөлөкчизи Шовель бодунуң чугаазына кыдат болгаш корей улустарың адрезияге хоп-меге чугаалары кылган.

«Уштүг бөлүүнү» кириген саналын камгалаашаан, Индияның төлөөлөкчизи Рау оң төлөөлөрүнүн саналы-биле алырга санала кирип турар Тайван ортулук дугайында айтырык болза, Каир болгаш Потсдам декларациялары өзугар шийтирлестире ужурул деп меделгез.

Англияның төлөөлөкчизи Дабб «үштүг бөлүүнү» «немеде илеткелдинг» принциптерин бугуру-биле камгалаан болгаш бир эвес Кыдат улус республиказын чазал илеткелде кирип турар «принциптерин» хүлээп алырын чөпшөөрөөс болза, Англия Кореяга агрессияны уламчылаар апар деп кыжанып турган.

Англияның хөй-ниитизи Ыракы Чөөн-чүкте агрессчи дайыңа удурланып турар

ЛОНДОН. «Тайбың дээш демиселдинг национал чөвүледи» деп англи орманга Лондонга митинг чыгылдырган, анда 2.500 кижи киришкен. Митингинг киржикчилери Ыракы Чөөн-чүкте агрессчи дайыны шийтирли-биле буруу шалкан болгаш «Кыдат-биле тайбың дээш чөвүледи» тургузарын доктаатканнар.

Ол саналды лейборист лорд Стэйж Эйт, консерватор, парламентиниң кижигү Норман Бауэр, «Нью-Кроникл» солуңун эртем килдиниң редактору Ричи Колдер «Тайбың дээш демиселдинг национал чөвүледи» даргазы Генри Картер, «Нью-Стейсмен энд нейн» журналдың редактору Кунгсли Мартин, парламентиниң кижигүнери лейбористер Реджинальд Сренсен болгаш Джон Паркер, база ол ышкаш хөй-ниити ажылдакчызы Марджори фрай олар деткээр.

«Кыдат-биле тайбың дээш демиселдинг чөвүледи» бодунуң кол сорудаларын мындыг байдал-биле тодаргайлап турар. Бирээде, Англия болза, Тайван ортулука хамаарыштыр Каирге болгаш Потсдамга хүлээп алдынган шийтирлер болза, дугурулгаларга ат салып турарларга ылавыла херек дээрзин быжык-биле меделгээр ужурул; ийде, Англия болза, КНО-нуң өске кижигүнери-биле кадм. Кыдатты КНО-нуң кижигүнерге хүлээп алырын негээр ужурул; үште, Англия болза, корей маргылааны өскүдүп негедеринге шийтирли-биле удурланып ужурул; дөрте, Англия болза, корей айтырымын дүрген болгаш чөптүг шийтирлээрин чөдип алырын болгаш КНО-нуң ажил-чорудулганы өзугар чангыс тургузарының дугайында саналды кириерин чөдип алыр ужурул.

(СЭТА).

Катышкан Штаттарның төлөөлөкчизи Остин «үштүг бөлүүнү» илеткелдин хүлээвес болза, Катышкан Штаттар Кыдаттын улус-демократтыг республиказына уду агрессияны уламчылаар апар-деп санала кылган. Оң соонда чүве чугаалаан лисманчы бөлүктүн төлөөлөкчизи Кореяга болгаш Кыдат улустарга уду хоп-меге чугаазына язы-бүрү аргалар-биле америк агрессияны мактап турган.

«Уштүг бөлүүнү» саналын бугуру-биле деткөө Израильдинг болгаш Турцияның төлөөлөкчилеринг чугаазынын соонда Совет Эвилелин төлөөлөкчизи Я. А. Маик чүве чугаалаан.

«Уштүг бөлүүнү» принциптерин деткөөн Чилиниң төлөөлөкчизинг допчу меделгелиниң соонда Польшаның төлөөлөкчизи Кау-Суки бодунуң чугаазына «үштүг бөлүүнү» чугаалажып турар илеткелдинг шытыны шүгүмчүлөп таварыштырган, сүмөлөп турар хемчеглерде кандыг-даа чаа чүдүлөр чок, чүге дөргө ыңдыг язылыг чүдүлери шагда-ла чугаалажып турган деп меделгез.

«Уштүг бөлүүнү» мурдундагы-даа хамык саналары, ам чугаалажып турар «принциптер» болза, Катышкан Штаттарның агрессияны чорудуугаларын чаа күш-биле уламчылаар дээш Макартунун шериглеринге үени ойнап алыр сорулааны база-ла салып турар деп Польшаның төлөөлөкчизи Политиктиг комитеттинг хайгаралы оңе углавыдырган. Катышкан Штаттарның, Англияның болгаш Францияның төлөөлөкчилеринг чугаалажы болгаш чугаалажып турар принциптери негелдеги характерлиг болуп турар деп Кау-Суки база-ла меделгез.

Кыдат болгаш корей улустарга уду хоп-мегени соксадыр Польшаның төлөөлөкчизи Политиктиг комитетти кыйгырган болгаш Корея айтырынын чүгө Кореядан даштыкың хамык шериглерин доп-дораан үндүренинге үндезилтирештинг база корей айтырынын корей улус боттары шийтирлээр арганы тылсыры херек кырынга шийтирлестиринг болур деп меделгез.

Кау-Сукиниң чугаазының соонда комитеттинг хуралы хагдыган.

Күжүгет Мөңделевич ЛАМА-СЮРЮН

Область башкыларының билин бидер институттун методист ажылдакчызы, областа эң хөй стажтыг башкыларының бирээзи Күжүгет Мөңделевич Лама-Сюрюн 1951 чылдың январь 9-та Сүт-Хөл районунда албанга чораш, хоралыг аарыгга таварышкан, чалың назынандан элекке чарылган.

Күжүгет Мөңделевич Лама-Сюрюн болза, 1912 чылда Барын-Хемчиктинг Алашка ядым аратың өг-бүсүнден төрүтүнгөн. К. М. Лама-Сюрюн 1930 чылда Ленинградче өөренип чоруткан, 1935 чылда башкының ортумак эртемин дооскан болгаш ол-ла чылда Тывага чыгып келгеш, Кызылдың ортумак школазына башкылап эгелөөн. Эш Лама-Сюрюн өзүп олур аныяк салгакчыларны кижизип өөредир талазы-биле бодунуң бүгү билин болгаш аргаларын үндүрүп, 15 чылдың дургузунда башкылап келген. Оон улус чырыдышкын ажылында бедик мергежили көргүзүп келгени барымдалаш, РСФСР-ниң Улус чырыдышкын Министрствозу ону 1947 чылда «Улус чырыдышкының шыгаракчызы» деп демдек-биле шаңнаан.

Күжүгет Мөңделевич Лама-Сюрюн, анаа таварышкан хоралыг аарыгың ужурудан бодунуң мурдунга салдынган хундууг соруланы күүсүнд шыдааын барган. Ындыг болза-даа, оң чалыныштыг күзел сорун өш-өөрү болгаш уруглары алызынга чедирип шыдаарлар.

БОЛУК ӨӨРҮ.

Витаминнерни ажылгаңар

«А»—деп витамин болза, гемерологидан, «дүне карак нөзүлбестээр» чоруткан каракты камгалаар, ылаңгы мындыг мергежилдиг кижилерниң—ужудукчуларны, автомашиналарын чорудуучуларын чидик коругчү болур чорунга ол чугула негетини турар. Бо витамин уругларның өзүлгезин дүргедеринге херектинг.

«В1» витамин—аар күш-аныл болгаш угаан ажылы кылып турар, төп нерв системаны баксырап үрелген, ижин-шөйүндү аарындан араан кижилерге чугула херектинг.

«В2» витамин—айтыңган витаминер организмге чок болу бээрге, кижиниң кели, эрринеринг чымчак чери болгаш карактары, база бакы аарыры чорукна таваржыр, ылаңгы шаг-пинек чидер.

«С» витамин—кижиге четпейн баар болза, чыңга деп аарып тытпы бээр. Ыңчангаш ол аарыгны болдурбас дээш баш уду хемчегин чорударына, эмне экиртирине карачангыс чепсек болур.

«Д» витамин—уругларның сөөгүнүң болгаш диттериниң чогуру өзүлгезинге херектинг, сыңан сөөктерин дүрген тудуштур, экиртип эмнээрине дузалы арга болуп турар. Рахит деп ижин шортеин аарыры аарыгны баш бурунгаар болдурбазына болгаш эмнээрине ону ажылдап херектеер.

«Е» витаминниң — хан өзөөш, организмни кошкан сула кижилер эмненирине херектеер.

«К1» витаминниң—от аарыын экиртирине, операция кылып эмнөөн кижиниң ханы тектүрүн болгаш думчук ханзырааны соксадырынга, а ол ышк балгыны дүрген экиртирине ажылгаар.

Полвитаминер — бир борбакта-ла: А, В1, В2, Е, Д болгаш РР деп витаминдерин холушкан туруп турар, сааттыг херезеңнерге болгаш уруг эмзирер илерге, уругларның чогуру өзүлгезинге болгаш чаш уругларның диттери өй-шаанда өзүп үнерине, оларны рахита болгаш еске-даа аарыглардан камгалаарына, база аар күш-ажыл болгаш угаан ажылы кылып турар кижилерге ол витаминер херектинг болур деп чүвени билдири чугула.

Витаминчтен балык үзү—бодуна А болгаш Д деп витаминер холушкан туруп турар, ол болза, кижиниң, ылаңгы уругларның организмни чөп естүренинге, дүне карак нөзүлбестээр аарыгдан камгаланырына, рахитаны болдурбазыны баштайгы хемчеглерин чорударына база сыңан сөөктү тудуштур экиртир, халдавырыг аарыглар тытпы берген үезде, ылаңгы чер адаанда ажылдап турар шахтерларга болгаш оон-даа өскелерге чугула херектинг.

Ада-чуртта витаминнериниң кол херектери, оларны кижиниң организмге ажылгап херектеер шак ыңдыг болуп турар. Бүгү апагаларда, эмнегел черлеринде витаминнерни болгаш балык үзүң садым алгаш, ажылгап херектеер.

Областың аптекалар эргелели.

Харысгалыг редактор О. А. ТОЛГАР-ООЛ.